

prof. dr Duško Vejnović, redovni profesor Univerziteta u Banjoj Luci, predsjednik Evropskog defendologija centra Banja Luka, glavni i odgovorni urednik naučnih časopisa *Defendologija* i *Sociološki diskurs*

PROTAGONISTI POPULIZMA KAO NEPRIJATELJE NARODA ČESTO VIDE “MANJINE, MEDIJE, SUDOVE I MEĐUNARODNE INSTITUCIJE”

Jednom kada se uspostavi osnovna populistička podjela između naroda i elite, politička logika zahtijeva njeno dalje razrađivanje. Nije dovoljno tvrditi da je narod ugrožen; potrebno je precizirati od koga je ugrožen. Upravo tu nastupa druga važna dimenzija populističkog predstavljanja: konstrukcija „neprijatelja naroda“. Ova figura ima presudnu političku funkciju, jer omogućava da se apstraktna ideja izdaje prevedu u konkretne mete kolektivnog ogorčenja, straha i političke mobilizacije. Neprijatelj naroda može imati različita lica, zavisno od istorijskog, kulturnog i institucionalnog konteksta. U nekim društvima to su političke ili ekonomske elite, u drugima mediji, sudovi, univerziteti, međunarodne organizacije, migranti, manjinske zajednice, nevladine organizacije ili politička opozicija. U etnonacionalno obilježenim sistemima neprijatelj može biti i druga etnička skupina, ili čak svaki glas koji pokušava politiku izvesti izvan okvira kolektivne homogenizacije. Važno je, međutim, da populistička logika ne tretira ove aktere prvenstveno kao legitimne protivnike ili drugačije pozicionirane društvene sudionike. Ona ih prikazuje kao subjekte koji djeluju protiv same zajednice i koji stoga ne zaslužuju punu političku legitimnost. U savremenim populističkim projektima posebno su česte četiri mete: manjine, mediji, sudovi i međunarodne institucije. Manjine su politički korisne kao figura unutrašnje razlike koja se može predstaviti kao privilegovana, nametnuta ili opasna po identitetsku cjelinu većine. U tom kontekstu problem nije samo otvorena diskriminacija, nego i način na koji se manjinska prava pretvaraju

u simbol otuđene politike. Kada se zaštita manjina predstavlja kao napad na „obične ljude“ ili na „pravi narod“, tada populizam uspijeva spojiti majoritarnu frustraciju sa moralnom delegitimizacijom liberalno-demokratskih standarda. Mediji su druga ključna meta. Razlog za to nije teško razumjeti. Slobodni i kritički mediji predstavljaju jedno od najvažnijih mjesta sa kojih se može osporiti monopol vođe nad tumačenjem stvarnosti. Zato ih populistički akteri rijetko doživljavaju kao legitimne posrednike javne rasprave. Mnogo češće ih prikazuju kao dio otuđenog sistema, produženu ruku stranih interesa ili kao fabriku laži koja radi protiv naroda. Takva retorika ima dvostruki efekat: s jedne strane delegitimizuje svaku kritiku vlasti, a s druge priprema teren za zarobljavanje ili disciplinovanje medijskog prostora. Sudovi i pravosudne institucije predstavljaju treću važnu metu. Njihova nezavisnost stoji u napetosti s populističkim razumijevanjem politike kao neposrednog izraza narodne volje. Sud koji ograničava vlast, poništava njene odluke ili insistira na proceduri može lako biti predstavljen kao prepreka demokratiji, a ne kao njen zaštitnik. U populističkom diskursu pravosuđe se zato često prikazuje kao neizabrani centar moći, otuđeni birokratski aparat ili zaštitnik privilegovanih. Time se vrlo lako stvara raspoloženje u kojem se pravna ograničenja vlasti doživljavaju kao nelegitimna, a njihovo potiskivanje kao izraz političke autentičnosti. Međunarodne institucije zauzimaju posebno mjesto u populističkom imaginariju, naročito u državama sa slabijim suverenitetom, složenim ustavnim aranžmanima ili snažnim spoljnim uticajem. One omogućavaju da se domaće političke frustracije povežu sa širim narativom o spoljašnjoj kontroli, poniženju i oduzetom suverenitetu. U tom okviru međunarodne organizacije, sudovi, posrednici ili diplomatski akteri mogu biti predstavljeni kao otuđeni centri moći koji nameću volju narodu. Takav narativ je posebno snažan u društvima gdje postoji istorijska osjetljivost na dominaciju spolja i gdje političke elite mogu kroz priču o suverenitetu

prikriti vlastitu institucionalnu odgovornost. Zajednički imenitelj svih ovih figura jeste to što omogućavaju da se politički prostor prevede iz ravni pluralizma u ravan odbrane. Ako su manjine, mediji, sudovi ili međunarodne institucije prikazani kao prijatelja narodu, tada vlast može svaki svoj potez predstavljati kao zaštitni čin. Opozicija postaje sumnjiva jer se njena kritika može povezati s tim istim neprijateljskim akterima. Građanska prava postaju relativna jer se njihovo insistiranje može tumačiti kao elitistička opstrukcija. Pravna kontrola postaje nepoželjna jer navodno veže ruke onima koji brane zajednicu. Tako se neprijatelj naroda pretvara u univerzalnu političku figuru koja omogućava legitimaciju koncentracije moći.